

ANU
PATRAKKA
IHAILIJA

Helsingissä Kustannusosakeyhtiö Otava

Tämän teoksen kirjoittamista ovat tukeneet Suomen Kirjailijaliitto,
Otavan Kirjasäätiö sekä Taiteen Edistämiskeskus

Fado-sanoitukset João Monge, suomennokset Anu Patrakka

Copyright © Anu Patrakka 2025 ja Kustannusosakeyhtiö Otava

ISBN 978-951-1-50732-1

OTAVA
KIRJAPAINO
Keuruu 2025

Para o Rui

1.

Avoimesta ovesta kantautui äänekäs keskustelu, kahden lissabonilaisen jalkapallojoukkueen kannattajat kinastelivat viimeisimmän ottelun kiihkeistä vaiheista. Valentim Alves epäröi hetken kuppi-
lan ovella, mutta astui lopulta sisään. Kurkkua karhentava jano olisi äkkiä sammutettu, ja hän pääsisi pois hälystä.

Hän meni baaritiskille, laski jakkaralle nipun tummanpunaisia ruusuja ja pyysi *imperialin*. Pian vaahtoava lasi oli hänen edessänsä, hän kietoi sormensa tiukasti sen ympärille ja joi. Kuohu täytti suun ja oli mennä väärään kurkkuun, hän kakisteli hetken ja laski lasin tiskille, tuijotti pintaan kiirehtiviä kuplia.

Valentim ei saanut naista mielestään. Tämän silmät, vahva ääni, tapa jolla hän pyöräytti hiuskiehkuran korvan taa tai heilautti lantiotaan, katseen palo kun hän lauloi. Hymy yleisölle, kiitollisuus. Nöyryys. Se mykisti Valentimin.

Hän oli ollut varma, ettei hänelle enää tapahtuisi sellaista. Että hän rakastuisi, sillä siitähän oli kyse, kun toinen hallitsi ajatuksia yötä päivää, ei antanut hetken rauhaa ja sai haaveilemaan naurettavan pienistä asioista. Muutamasta kuiskatusta sanasta. Katseesta. Kosketuksesta.

Maailma oli nyrjähtänyt syrjälleen, se mikä ennen oli ollut oikein oli nyt väärin, ja päinvastoin.

Taskunpohjassa sormus poltti reikää.

Eikö ihmisen pitänytkin tehdä uhrauksia saavuttaakseen sen mitä tavoitteli, sen mitä halusi ja tarvitsi? Valentim ei halunnut kuolla köyhänä ja yksinäisenä, vielä vähemmän elää niin. Sen vuoksi hän oli päättänyt riskeerata, eikä se enää hirvittänyt niin kovasti.

Hän laittoi tiskille muutaman kolikon ja nousi ruusukimppu kainalossa Santa Justan hissini vierestä Chiadolle. Hän kävi ostoskadulla harvoin. Miksi hän sinne olisi mennyt, töllöttämään tavaroita joita ei tarvinnut tai pikemminkin, joihin hänellä ei ollut varaa. Silti hän pysähtyi nyt näyteikkunan eteen ja katseli vaaleaa pukua. Tuollainen... ja panamahattu, sitten jos... hän ajatteli ja korjasi mielessään: sitten kun...

Hän ohitti rakennuksen, josta oli alkanut Chiadon tulipalo vuonna 1988. Pari päivää myöhemmin hän oli mennyt katsomaan katastrofipaikkaa kuten moni muukin utelias kaupunkilainen. Jäljellä oli nokinen kasa hiekkaa, josta törröttivät rautaromun luurangot.

Vanhoissa rakennuksissa syttyi tulipaloja. Viallinen sähkölämmitin tai kaasulaite tai sänkyynsä nukahtanut tupakoitsija – pelkkä myrkyllinen savu riitti viemään hengen.

Hän oli pohtinut sitä yhtenä mahdollisuutena, mutta siinä kohtaa hän oli todennut, että riskit olivat liian suuret. Hän voisi menettää sen mitä ei ollut vielä saanut. Kaikki voisi palaa tuhaksiksi.

Hän oli käynyt kirjastossa tutkimassa kasvitieteellisiä kirjoja. Mistä puutarhakasvista ei jäisi jälkiä? Entä unilääkkeet, eri lääkkeiden yhteisvaikutus, yllättävä allergiareaktio, lavastettu itsemurha, aseellinen ryöstö, liukastuminen märällä lattialla ja pään iskeytyminen ammeenlaitaan?

Oli vaikeaa tappaa ihmistä ilman että sitä arvattiin murhaksi. Ja hänen pitäisi saada se aikaan kahdesti.

Valentim tuli ravintolan eteen ja pysähtyi, haroi pitkiä hiuksiaan ja nosti leukansa pystyyn. Ole rohkea, sinulla ei ole mitään menetettävää, hän psyykkasi itseään. *Tänään kaikki selviää.*

Hän painoi kasvonsa kiinni ruusuihin ja hengitti voimaa niiden makeudesta, hän kävi ovesta ja ravintolan hälinä imi hänet sisäänsä.

2.

*Matei a rosa vermelha que usava ao decote
Tingi os lençois com a raiva de amor e pecado*

*Tapoin punaisen ruusun jota rinnallani kannoin
Värjäsin lakanat raivolla rakkauden ja synnin*

Nelson Monteiro vilkaisi vierellään istuvaan Emiliaan, joka kuunteli keskittyneenä ja nyökytti päätään musiikin tahdissa. Lissabonilainen *casa de fado* oli pikkuruinen ja täynnä viimeistä pöytäpaikkaa ja baarijakkaraa myöten, tunnelma oli tiheä, intiimi ja lämmin.

Fadoesitys oli ollut Emilian toivelistalla viikonlopun minimomalla, ja heitä oli onnestanut, pöytävaraus oli järjestynyt samaisen illan esitykseen. Kaiken lisäksi laulaja oli Nelsonille tuttu.

*Adeus amor que matei
O mar há de encontrar o nosso coração
Adeus amor que jurei
Minha rosa de fogo e paixão*

*Jää hyvästi rakkaus jonka tapoin
Sydämemme vielä löytyvät merestä
Jää hyvästi rakkaus jota vannoin
Ruusuni tulesta ja intohimosta*

Ääni kipusi korkeisiin nuotteihin, värisi ja venyi viimeiseen huudahdukseen, vaiken. *Fadista* laski kätensä ja haukkoi henkeä. Hiljaisuuden rikkoivat varovaiset läiskähdykset, kun yleisö alkoi taututtaa. Laulaja hipaisi mustia helmojaan ja kumarsi syvään.

Nelson laski viinilasinsa pöydälle, hakkasi käsiään yhteen ja huusi:

- *Ah, fadista!*

Muutama muu yhtyi suosionosoitukseen.

- Hän on yhä mahtava, Nelson kumartui sanomaan Emilian korvaan.

Maria Glória on ikääntynyt sitten viime näkemän, Nelson huomioi itsekseen. Edellisestä tapaamisesta oli aikaa, viisitoista, ehkä lähemmäs kaksikymmentä vuotta. Silloin Maria Glórian hiukset olivat olleet tummat, nyt harmaa kampaus reunusti kasvoja, joihin aika oli kaivertanut jälkensä. Äänikin oli muuttunut, se oli madaltunut, mutta tallella oli sen kuulas vahvuus.

Lapsena Nelson oli vierailut monesti *fadistan* vaaleanpunaisessa huvilassa Anjosin kaupunginosassa. Heti ovesta sisälle päästyään hän juoksi pimputtamaan flyygeliä musiikkihuoneessa. Maria Glória laittoi kädet korvilleen liioitellun dramaattisesti, mikä sai Nelson innostumaan ja hakkaamaan koskettimia entistä kovemmin. Rosa oli kiikuttanut mehua ja keksejä ja... äitikin oli siellä.

Nelson käänsi selän muistoilleen ja tarttui Emiliaa kädestä. Pitkä viikonloppu Lissabonissa oli alkanut lupaavasti. Junamatka Portosta oli hujahtanut nopeasti jutellessa, ilma näin kesäkuun alussa oli siedettävän lämmin, ei liian kuuma, ainakin jos pysytteli varjossa. Heidän hotellinsa oli viihtyisä ja hyvällä paikalla Baixan laitamilla, sieltä oli kätevä lähteä tutustumaan nähtävyyksiin. Torstaista sunnuntaihin he rentoutuisivat ja keskittyisivät toisiinsa. Ensimmäinen yö yhdessä jännitti, mutta hyvällä tavalla.

Maria Glória heitti yleisölle lentosuukkoja, kumarsi uudestaan ja oikaisi selkensä hitaasti, kuin olisi varonut tekemästä nopeita liikkeitä. *Os anos passam por todos*, Nelson ajatteli. Kuinka vanha Maria Glória olikaan, kahdeksankymmenen tietämällä. Muutamana vuoden vanhempi kuin Nelsonin äiti.

- Osaan ulkoa melkein kaikki nämä laulut, Nelson sanoi Emilialle, kun yleisö herkesi taputtamasta.

- Laulatko sinäkin? Emilia kysyi.

- En, Nelson sanoi ja hymyili. - Sinun onneksesi en edes suihkussa.

- Säälä. Kuuntelisin mielelläni. Minussa on pientä masokistin vikaa.

Nelson hymähti ja tuli katsoneeksi taakseen, huomasi baaritiskin pielessä istuvan tutun naisen. Vuosienkin jälkeen Rosa oli helppo tunnistaa, sirot kasvopiirteet olivat tallella, samoin suuret mantelinmuotoiset silmät ja täyteläinen suu. Posket olivat sileät, mutta otsaan oli kaivertunut pari syvää juonnetta.

Rosa oli ainoa, joka oli torunut Nelsonia pikkupoikana, aina hyvästä syystä, eikä Nelson tietenkään kantanut kaunaa. Nyt aikuisena hän saattoi jo myöntää, että toisinaan hän oli tarkoituksella koetellut Rosaa, kun oli murustellut keksejä ja läikyttänyt mehua pöydälle, jolloin kotiapulaisen virkaa hoitavan Rosan oli otettava rättinsä esille. Rosa oli esittänyt pyyhkäisevänsä pikkupojan tieltään murusten mukana, mistä oli seurauksena riemukas kikatus.

Nelsonia oli kohdeltu vaaleanpunaisessa huvilassa kuin pikkuprinssiä.

Aivan kuin olisi tuntenut Nelsonin katseen, Rosa käänsi päätään. Äkeän olaiset kasvot sulivat lämpimään hymyyn, ja uurteet otsalla lientyivät hetkeksi. Sitten soittajat alkoivat näppäillä seuraavia säveliä ja anastivat huomion.

3.

- Kiitos, kun toit minut tänne, Emilia kuiskutti Nelsonin korvaan.

- Tämä on aivan ihana kokemus.

- *O prazer é tudo meu*, Nelson sanoi siinä toivossa, että he voisivat hiljalleen siirtyä puhumaan enemmän portugalia.

Illan toinen esiintyjä astui soittajien viereen ja antoi katseensa kiertää kuin olisi kerännyt yleisön odottavista ilmeistä energiaa itseensä. Kun hän alkoi laulaa, tunnelma ravintolassa sähköistyi välittömästi. Kappale oli Nelsonille vieras, siinä oli enemmän vaihteita maurien ja *ciganojen* musiikista kuin vanhoissa tutuissa fadosävelmissä. Laulajakin oli nuori, ehkä Emilian ikäinen, nelikymppinen, hänellä oli melkein lanteille ulottuvat suorat hiukset, vahvasti ehostetut silmät, korkeat poskipäät. Häkellyttävän kauris, Nelson huomioi ohimennen.

Maria Glória oli saanut raikuvat aplodit, mutta häntä puolet nuorempi *fadista* sai esityksen päätyttyä koko yleisön huutamaan ihastuksissaan.

- *Ah, fadista!*

- *Ah, que boca linda!*

- Upeaa, Emilia henkäisi silmät loistaen. - Aivan uskomattomia sävelmiä, en ymmärtänyt sanoista ainuttakaan, mutta tunsin sisimmässäni sen mitä hän lauloi. Siinä oli jotakin maagista, yli-luonnollista!

Nelson oli aikeissa vastata, mutta hänen katseensa osui Maria Glóriaan, ja hän herkesi taputtamasta. Iäkäs *fadista* seisoivat sivummalta selkä jäykkänä ja pää ylväästi pystyssä, kädet nyrkkiin puristetuin. Hän näytti vihaiselta, siltä kuin joku olisi vienyt häneltä jotakin korvaamattoman arvokasta. Ilme häivähti kasvoilla vain hetken, sen jälkeen hänen suunsa avautui hampaat paljastavaan hymyyn.

- Mennään tervehtimään tuttavaani, Nelson sanoi Emilialle, kun suosionosoitukset olivat laantuneet.

Heidän edelleen pujahti pitkä tummiin pukeutunut mies, jonka viimeisimmästä hiustenleikkuusta oli täytynyt kulua muutama kuukausi. Naisten mieleen, Emiliankin, Nelson ajatteli ja sukki kauteellisenä omaa lyhyttä kuontaloaan. Kyllä hänkin olisi antanut sen kasvaa, jolle se olisi kihartunut niin kovasti.

Mies piteli käsivarrellaan kookasta kukkakimppua, hän nousi siitä yhden punaisen ruusun Maria Glórialle ja suuteli tätä poskille, lausui pari hätäistä sanaa. Maria Glória tarttui miestä käsistä kuin anoisi jotakin, mutta miehellä oli selvästi hoppu. Hän irtautui otteesta ja liittyi nuoremman *fadistan* ympärillä pyörivien ihailijoiden joukkoon.

Maria Glória jäi seisomaan yksin lohduttoman näköisenä. Nelsonin sydäntä riipaisi, ja hän puikkelehti ihmisten välistä *fadistan* luokse. Vieläkö Maria Glória muistaisi ja tunnistaisi hänet? Nelson oli harmaantunut ja parroittunut ja tukevoitunut, yrityksistä huolimatta vyötärön ympäröimä ei ollut pienentynyt.

Huoli oli turha.

- Pikku Nelson! Pitkästä aikaa! Maria Glória huudahti ilahtuneena ja ojensi kasvonsa suudeltaviksi.

- *Dona* Maria, muistatte minut vielä!

- *Claro que sim, meu querido!* Missä olet ollut viime vuodet?

Lähietäisyydeltä näki, miten *fadistan* kasvoilla kulki syviä uurteita. Leuan alla roikkui kookas helttä ja silmien loiste oli himmeä,

aivan kuin verho olisi peittänyt niitä. Kuhmuraiset suonet erottuivat käsissä, jotka vapisivat hienoisesti Nelsonin otteessa.

Nelsonin aivojen poikki vilahti ajatus: miten paljon äiti oli mahtanut vanheta.

Muutamalla sanalla Nelson kertoi kuulumisensa, sen että oli eronnut ja muuttanut Porttoon. Maria Glória katsahti uteliaana Emiliaan.

- Tässä on Emilia, suomalainen ystäväni, Nelson esitteli.

- *Um prazer*, Emilia lausui epävarmasti ja ojensi kätensä, veti sen sitten pois, kun siihen ei tartuttu.

- *Que linda!* Maria Glória huudahti. - Hän ei tietenkään osaa portugalia?

- Opettelee vielä, Nelson sanoi ja vilkaisi Emiliaan, jonka tiesi ymmärtävän yllättävän paljon, vaikka puhuminen tuotti vielä vaikeuksia.

- Tule käymään luonani. Muistat varmasti missä asun. Jutellaan kaikessa rauhassa. Minulla on ollut ikävä sinua.

- Yritämme päästä, Nelson vastasi Emiliankin puolesta. - Olemme Lissabonissa vain sunnuntai-iltaan saakka.

- Siihen on vielä monta päivää. Tule huomenna. Tulkaa molemmat.

Heidän oli annettava tilaa seuraavalle tervehtijälle. Nelson haki katseellaan Rosaa, mutta tämä oli kadonnut. Väki maksoi laskujaan ja *casa de fado* alkoi tyhjentyä.

Ilta oli lämmin ja lempeä, päivällä pitkin katuja viilettänyt tuuli oli leppynyt auringon laskettua. Nelson pysähtyi ravintolan edessä ja veti syvään henkeä. Näitä Lissabonin linnunmaitoisia öitä hän rakasti eniten, leudon ilmavirran kosketusta paljaalla iholla, kasvoilla, käsivarsilla, kaupungin kaukaisia ääniä ja valoja ja tuoksua, elämän merkkejä. *Lisboa* oli kuin lempeä rakastettu, se sulki syliinsä ja piti hyvänä.

He kulkivat käsikkäin Emilian kanssa ja olivat tulossa kujan päähän, kun joku harppoi ohitse ja tönäisi Nelsonia mennessään, eikä pysähtynyt pyytämään anteeksi. Kukakohan tuo *tipo* kuvittelee olevansa, Nelson ajatteli närkästyneenä ja tunnisti miehen samaksi, joka oli keskustellut lyhyesti Maria Glórian kanssa.

- Miten olisi yömyssyt? Emilia ehdotti.

He päätyivät yksisuuntaiselle kadulle, sen varrella seisoske-li väkeä, joka oli hakenut juotavansa kadun lukuisista baareista. Nelson rypisti nenäänsä palavan ruohon lemulle ja haki lautahök-keliä jäljittelevästä baarista *caipiroskat*.

- Mmm, miten raikasta, Emilia kehui siemaistuaan limetin maustamaa vodkaa.

- Varovasti, se on vahvempaa kuin arvaat.

Nelson otti reilun kulauksen ja huomasi kadun toisella puolella miehen, joka hetki sitten oli tuuppinut häntä. Mies nojasi rapistuneeseen seinään, hypisteli jotakin pikkutakkinsa taskussa ja tuijotti tyhjyyteen.

Nelson kääntyi Emilian puoleen.

- Mitä sanot, mennäänkö jo hotellille?

Emilia kallisti päätään, ja vieno hymy sai Nelsonin puristamaan pahvimukia niin, että sormille loiskahti jäähileistä juomaa.

4.

Seinä oli selkää vasten epämukava, kova ja muhkurainen, mutta Valentim tuskin huomasi sitä. Hän tuijotti silmiensä edessä lainehtivaa ihmisjoukkoa näkemättä ketään, he olivat samalla kadunpätkällä mutta eri ulottuvuudessa, Valentim omassa ylösalaisin kääntyneessä maailmassaan, muut lasiseinän takana levottomassa kaupungissa.

Hänet oli torjuttu. Hienovaraisesti, mutta lopputulos ei muuttunut tavasta jolla hylkäys esitettiin. Tuska oli sama, kuin myös häpeä ja arvottomuuden tunne. Hän ei kelvannut. Nainen oli teeskennellyt ettei ymmärtänyt mistä oli kyse, hänelle Valentim oli tietenkin vain yksi ihailija muiden joukossa, ei muulla tavalla vakavasti otettava. Hän ei sanonut sitä ääneen mutta katse kertoi: Valentim oli vanha.

Sääliävä hölmö, jolle itsekkin teki mieli nauraa. Mitä hän oikein oli kuvitellut?

Hän ravisti päätään kuin sillä saisi ikävät ajatukset kaikkomaan, mutta ne seurasivat häntä kun hän laskeutui jyrkkää katua Baixaan, kun hän suuntasi kohti Martim Monizia ja kulki kujaa jolla parveili parittajia ja huumekauppiaita ja prostituoituja. Lähimmät turistihotellit olivat kulman takana, todennäköisesti sieltä herui asiakkaita, miehiä jotka etsivät erilaisia elämyksiä kuin mitä museot ja taidenäyttelyt ja omat puoliset tarjosivat.

Valentimkin oli ajatellut matkustaa sitten kun hänellä olisi rahaa. Ranskaan ja Brasiliaan ja Roomaan, ehdottomasti Roomaan. Pantheon, Espanjalaiset portaat, Trevin suihkulähde. Sinne kilhataisi kolikko ja toivomus ikuisesta elämästä tai ainakin siitä että sen ajan, mitä oli jäljellä, voisi elää ilman huolia.

Valentim huokaisi. Oliko missään mitään järkeä, kun sydän oli säröillä? Hän voisi yhtä hyvin kuolla tässä ja nyt, olisi niin helpotavaa antaa periksi ja jättää tämä maailma taakseen. Valoa, hän kaipasi valoa. Ja toivoa paremmasta.

Oikeaa kättä jomotti, ja Valentim puristeli peukalontyveä. Vammaan ei juurikaan kiinnittänyt enää huomiota, hän oli tottunut muurahaisten tanssia muistuttavaan kihelmöintiin, joka oli seurausta jänteen katkeamisesta. Tapaturma oli vienyt häneltä toimeentulon, mutta sitäkin enemmän: elämän tarkoituksen. Hän oli hengittänyt fadoa, fado oli virrannut hänen suonissaan, se oli ollut hänen ravintonsa, hänen ruokansa ja juomansa, perheensä. Koti. Se oli ollut koti.

Nyt hän oli kuin kulkuri vailla omaa sijaa.

Hän tuli Avenida Almirante Reisille ja kääntyi vasemmalle. Illan myötä liikenne puistokadulla oli hiljentynyt, vain muutama satunnainen auto kaahasi pohjoiseen tai etelään vihreän aallon suosimana.

Päiväsaikaan näillä kulmilla vastaan käveli enemmän maahanmuuttajia kuin alkuperäisiä lissabonilaisia tai edes portugalilaisia, alueelle oli ilmestynyt etnisiä ravintoloita ja käsittämätön määrä partureita, harva viitsi siistiä leukaansa itse kun sen sai teetettyä neljällä tai viidellä eurolla.

Muukalaiset olivat vallanneet Anjosin. Valentim ei tuntenut olevansa kotonaan, vaikka oli synnyinkulmillaan.

Metroaseman portaista nousi joukko möliseviä nuoria. Valentim hidasti askeliaan vaistomaisesti. Joskus nuoret haastoivat rii-

taa pölypölyssänsä, ainakin kolme kertaa häneltä oli yritetty viedä rahat keskellä yötä, vaan tyhjin käsin olivat ryöstäjät joutuneet kalppimaan tiehensä.

Valentimilla ei ollut mitään, ja se oli ainoa syy siihen, mitä hän oli viime kuukaudet kehitellyt mielessään.

Nuorten mentyä menojaan hän kapusi jyrkästi nousevaa Rua de Angolaa, ohitti yksijalkaisen miehen, joka tuijotti mietteissään taivaalle, ja pysähtyi Rua do Zairen risteykseen vetämään henkeä. Hän vilkaisu katua ylös, vähän matkan päässä auto oli pysähtynyt kummasti keskelle ajorataa, sillä oli parkkivalot päällä, odotti tietenkin kyytiläistä.

Valentim lähti ylittämään katua.

Hän oli ottanut pari askelta, kun kuuli auton äänen. Hän käänsi päätään, ajoneuvo laski kovaa vauhtia katua alas, sen valot häikäisivät ja Valentim nosti käden silmien suojaksi. Hän kompuroidi hädissään eteenpäin, mutta selvisi vain suojatien puoliväliin.

Törmäys lennätti Valentimin metrien päähän, ja hän jäi retkotamaan jalkakäytävän pieleen. Jokaiseen luuhun ja lihakseen sattui sietämättömästi, suu täyttyi kuumasta raudanmakuisesta puurosta, se tukki hengityksen ja pulppusi poskelle. Katuvalo loisti silmien raoista, sitten se sammui.

Korvissa soivat äänettömät sanat, viimeiset:

*Tudo na vida tem hora
De chegada e de partida*

*Kaikelle elämässä on hetkensä
Saapua ja lähteä*

5.

Mitäänsanomaton pianonpimputus kantautui katonrajan kaiuttimista aavistuksen liian lujaa, ja Nelson Monteiro kurtisti ärtyneenä kulmiaan. Taustamusiiikin tarkoitus oli luoda aamiaishuoneeseen rentouttava tunnelma, mutta vaikutus oli päinvastainen.

Hän sulki korvansa mölyltä ja keskittyi tutkimaan ylenpalttista tarjontaa, johon verrattuna kotoinen aamupala oli enemmän kuin säällittävä. Lämmitetyistä kuparivuoista siirtyi lautaselle muutama viipale pekonia ja kukkuralusikallinen munakokkelia sekä joukko mininakkeja, mutta valkoiset pavut saivat jäädä tomaattikastikkeeseensa. Nelson tuijotti annostaan ja paheksui itseään. Miten hän kehtaisi syödä tällaisen sepelvaltimoita tukkivan aamiaisen Emilian nähden?

Emilia lusikoi nurkkapöydässä jugurttia, johon oli sekoittanut pensasmustikoita ja myslä. Nelson toivoi, että saisi ajan kanssa omaksuttua terveellisistä elämäntavoista edes murto-osan. Hän harrasti liikaa lihaa ja kahvia ja olutta, liian vähän liikuntaa. Se, että tiesi missä oli kohennettavaa, oli tietenkin askel eteenpäin, mutta pienin niistä.

- Tuonko sinulle kahvia? Nelson kysyi ja laski lautasen käsis-tään. - Millaisena haluat sen?

- Mustana. Iso muki. *Obrigada*.

Kun Nelson palasi Emilian luo, tämä pisteli poskeensa hedelmäpaloja.

- Mainio aamiainen täällä, nainen kehui. – Todella monipuolisesti hedelmiä.

- Totta. Ajattelin, että sen kerran kun on mahdollisuus, otan hiukan pekonia... kotona tällaista ei tule laitettua. Mukillinen pikkakahvia riittää aamupalaksi.

Emilia katsahti lautaselle kasattuun lihaisaan energiapommiin, muttei rypistänyt nenäänsä. Nelson oli huojentunut kuin olisi saanut anteeksi suurenkin synnin.

- Mitä meillä on tänään ohjelmassa? hän kysyi ja seivästi haarukallaan suupalan kokoisen nakin.

- Haluaisin käydä ostoksilla ihan ensiksi.

Nelsonin mieliala laski muutaman piirun verran. Muistiin oli kaivertunut ikuisiksi ajoiksi ex-vaimo Catarinan kannoilla kulkeminen, kun tämä juoksi ostoskeskushelvetissä vaatekaupasta toiseen ja tivasi Nelsonin mielipidettä jokaiseen asuun, jota sovitti ja jotka hylkäsi, kun ei saanut toivomiaan kehuja. Toistuisiko sama painajainen Emilian kanssa?

- Lenkkareistani halkesi pohja juuri ennen tänne tuloa, tarvitseen uudet ihan välttämättä, Emilia jatkoi. – Arvaan, ettei shoppailu kiinnosta sinua. Mitä jos tapaisimme lounaalla, ja mennään sen jälkeen katsomaan nähtävyyksiä yhdessä. Keksitkö itsellesi tekemistä siihen saakka?

- Sopii hyvin, Nelson sanoi tyynesti, vaikka oikeasti hänen teki mieli rutistaa Emiliaa ja moiskauttaa suukko tämän kalpealle poskelle. – Käyn tapaamassa entisiä työkavereitani, en ole nähnyt heitä moneen kuukauteen.

- Mainio ajatus, Emilia kehui ja maistoi kahviaan ja irvisti. – Olen tainnut portugalilaistua ainakin jonkin verran. Tämä niin sanottu kahvi maistuu valjulta litkulta.

- Olet päässyt alkuun, Nelson naurahti. – Pian syöt hyvällä hallulla *tripasia* ja muita herkkuja.

- Rajansa kaikella. Sisälmyksiin en koske, kiitos vain.

Oli mukava jutella niitä näitä ja nauttia aamiaista kuin he olisivat tehneet niin jo kauan. Emilian seurassa oli helppo olla, se tuntui tutulta ja turvalliselta. Sitähän kaikki halusivat suhteelta, Nelsonkin.

Suupielessä värähti. Emilia sanoi jotakin, se meni Nelsonilta ohi, mielessä häivähti ajatus, viime hetkellä hän sai siitä kiinni.

Ainako sitä samaa?

He palasivat huoneeseen, jonka sisustukseen suurikokoiset valokuvat, auringonkukankeltaiset verhot ja päiväpeitto toivat taiteellisen sävöyksen. Emilia oli kehunut huonetta viihtyisäksi, Nelsonin mielestä värit olivat hivenen liian energiset lepäämiseen ja nukkumiseen. Heistä kahdesta hän oli selvästi kriittisempi, Emilia joustavampi.

- Huh, taisin syödä turhan tukevasti, Nelson huokaisi ja rojahti istumaan sängyn jalkopäätyyn.

- Harmi... Täydellä vatsalla ei sovi harrastaa liikuntaa, Emilia sanoi ja kumartui antamaan suukon Nelsonin partaiselle poskelle. - Se voi olla vaarallista.

Ei sittenkään hullumpi ajatus nauttia aamiaiseksi pelkkää jurgurtia ja hedelmiä, Nelson ajatteli. Ensi kerralla ainakin pekonit ja nakit saisivat jäädä väliin.

Hän neuvoi Emilialle mistä kannatti etsiä kenkäkauppoja, ja he lähtivät hotellilta yhtä matkaa mutta eri suuntiin. Nelsonin entiselle työpaikalle oli vajaa pari kilometriä, normaalisti matka olisi taittunut kätevästi metrolla tai bussilla, mutta tällä kertaa hän päätti kävellä ja polttaa juuri kertyneitä kaloreita.

Aamupäivä oli puolivälissä ja jalkakäytävät täynnään väkeä. Nelson puski sinnikkäästi vastavirtaan, väisti pari kertaa ajordan puolelle ja ahdistui tungoksesta. Liikaa ihmisiä, hän ajatteli ja poikkesi *pastelariaan* hakemaan kavereille viemisiä, meheviä

uunituoreita *pastel de nata* -piiraita.

Leivoslaatikko kantaen hän saapui entiselle työpaikalleen.

- Monteiro, *morcão*, vanha kelmi! Bruno, eräs Nelson Monteiron aiemmista alaisista, tervehti ilahtuneena samalla kun läimäytti voimallisesti selkään. - Hei kaverit, *olham só quem apareceu!*

Seurasi lämpimiä halauksia ja olkapään puristuksia, ja Monteiro liikuttui kyyneliin huomattessaan miten iloisia kaverit olivat kun näkivät hänet. He olivat rypeneet yhdessä niin monessa rapakossa, kokeneet hienoja onnistumisia ja karvaita tappioita, että yhteistyö oli tiivistynyt saumattomaksi. Kaikki tiesivät mikä heidän päämääränsä oli, ja jokainen teki oman osuutensa sen saavuttamiseksi.

Samaan oli vielä jonkin verran matkaa Porton henkirikosyksikössä.

Monteiro toivoi, että kaverit olivat olleet ihmisiksi uuden pomonsa kanssa. Huumeyksikön johtoon oli ensimmäistä kertaa nimitetty nainen, jämäkkä sellainen, mikäli kädenpuristuksesta saattoi jotain päätellä. Monteiro oli tavannut hänet vain kahdesti ennen lähtöään ja arveli, että *a chefe* kyllä kykenisi pitämään porukan ojennuksessa. Osa kunniaista kuului tietenkin Monteiorolle, olihan hän pohjustanut tietä ja tehnyt lopun muun muassa siitä, että kahvilla juostiin tunnin välein tai jopa useammin.

- Mitä tänne kuuluu? hän uteli, kun entiset työtoverit rauhoituitivat ja kävivät kiinni makeisiin tuomiisiin.

- Sitä samaa, sitä samaa... Bruno sanoi. - *A chefe* pitää meidän varpaisillamme, joka viikolle pitää kehittää ratsiaa jonnekin päin. Meneillään on pari laajempaa tutkintaa, ja tuloksia odotellaan lähiviikkoina tai -kuukausina. Kuulet niistä sitten uutisissa, sen verran isoista jutuista on kyse.

- Hienoa, Monteiro kehui ja tunsu itsensä ulkopuoliseksi.

- Jututin juuri vanhaa kamuasi Manuelia, jos muistat hänet, Bruno jatkoi ja nuolaisi vaniljakreemin tahmaamia sormiaan.

Tietenkin Monteiro muisti, kaikkein kirkkaimmin sen keran kun Manuel oli auttanut heitä nappaamaan diilerin, joka kauppasi kuolettavan vahvaa synteettistä huumetta koululaisille. Manuel asui ja liikkui kadulla, hän kuuli huhuja ja tunsu tietyt tyypit, välitti tietonsa poliisin rikostutkijoille niin hienovaraisesti, että pysyi itse turvassa. Pari kertaa hänen oli täytynt vaihtaa maisemaa, mutta aina hän oli palannut Anjosin tutuille kulmille. Siellä hän eleli varmasti nytkin.

- Miten Manuelilla menee? Monteiro kysyi.

- Entisellään on, kuivilla yhä, vaikka salaa sen tehokkaasti, Bruno kertoi. - Majailee edelleen kanjonissa Banco de Portugalin takana, ei sieltä kovin pitkälle kinkata.

Manuelin toinen jalka oli pari vuotta aiemmin amputoitu verenmyrkytyksen vuoksi. Monteiro oli osunut paikalle, kun Manuel hortoili kovassa kuumeessa ja pahannäköinen haava jalassaan. Monteiro ei ollut välittänyt kodittoman kaverin vastarinasta vaan kuskasi hänet sairaalaan, viime hetkellä. Muutamaa tuntia myöhemmin miestä ei olisi voitu enää pelastaa.

- Manuel sattui viime yönä todistamaan yliajaja, Bruno jatkoi. - Seisoi kadunkulmassa vähän matkan päässä, kun uhri lähti ylittämään suojatietä ja jäi auton alle. Soitti sitten hätänumeroon. Yliajaja kaahasi tiehensä, oli tietenkin humalassa tai aineissa.

- Onpa ikävää, Monteiro sanoi. - Selvisikö jalankulkija?

Bruno puisti päätään.

- Ensihoitajat totesivat hänet kuolleeksi. Huono tuuri. Hän asui Rua do Zairella, parinkymmenen metrin päässä onnettomuuspaikasta. Oli kuulemma palaamassa kotiin fadoesityksestä. Mies oli itsekin entinen muusikko, soitti portugalilaista kitaraa.

Monteiron kiinnostus heräsi. Maria Glória saattoi tuntea uhrin, sen verran pienet olivat Lissabonin fadopiirit.

- Tiedätkö missä hän oli eilen konsertissa? Entä mikä hänen nimensä oli?

- Jossain päin Bairro Altoa, Bruno sanoi ja kohautti olkapäitään. - Siellä on useampi *casa de fado*, kuten varmasti muistat. Valentim Alves, 59 vuotta. Poikamies, joka asui äitinsä kanssa.

- Mitä muuten Portoon kuuluu? Daniel, eräs nuoremmista poliiseista puuttui keskusteluun. - Jalkapallomenestyksellä ette ainakaan voi kerskailla. FC Porton pitäisi vaihtaa klubin johto, valmentaja ja puolet pelaajista, niin sitten voisi ehkä, *ehkä* olla toivoa voittoa jalkapuolista poliiseista koottu veteraanijoukkue.

- Ja Sportingillako menee paremmin? Monteiro lätkäisi takaisin. - Mikä viimeisimmän lahjuskandaalin tilanne onkaan, joko on tuomiota tiedossa? Entä onko viime aikoina tehty hyökkäyksiä pelaajien pukuhuoneisiin?

- Kuka sitä nyt enää muistaa? Ainakin olemme keränneet voittoja. Milloin Porto on viimeksi juhlinut? Viime vuosituhannella?

Suosikkijoukkuetta soimiva vinoilu sai korvat luimuun, vaikka Monteiro oli osittain samaa mieltä arvostelijan kanssa. Sitä vain oli mahdoton myöntää.

Loput kuulumiset vaihdettuaan Monteiro hyvästeli kaverinsa, noukki leivoslaatikosta viimeisen herkun itselleen ja lähti poliisilaitokselta *nataa* mukeltaen. Hän vilkaisi kelloa. Maria Glória oli pyytänyt käymään, ja fadokitaristin menehtymisestä sai kätevästi syyn vierailuun. Nelson ehtisi piipahtaa *fadistan* luona ennen lounasta Emilian kanssa.

Hän viittilöi lähestyvän taksin pysähtymään ja nousi kyytiin, katseli sivuikkunasta tuttuja katuja ja rakennuksia, joiden alakerrosten liiketiloissa niin monet kaupat olivat hänen lähtönsä jälkeen lopettaneet tai vaihtuneet. Perinteisten putiikkien rinnalle oli tul-

lut kauneushoitoloita ja tarot-tulkitsijoita, kiinalaisten hedelmä-kauppoja ja pakistanilaisten matkapuhelinkorjaamoita. Kivijaloissa pesi pikkuliikkeitä, joita avattiin ja suljettiin kuin silmiä.

Muutokset saivat olon ahdistuneeksi. Kaupunki oli jatkanut elämäänsä, eikä Monteirolla ollut enää sijaa siinä. Hän oli päätenyt ulos omasta tiimistään ja kotikulmiltaan. Miksi hän olikaan lähtenyt Porttoon? Sitä oli välillä vaikea muistaa.

Suurelta osin isäukon vuoksi, tietenkin. Ja poikansa Nunon, joka oli saanut opiskelupaikan portolaisyliopistosta. Avioeron jälkeen Monteirolle ei ollut jäänyt ketään Lissaboniin, mutta silti hän ikävöi takaisin kaupunkiin.

Monteiro huokaisi taksin takapenkillä ja kohtasi taustapeilin kautta aasialaistaustaisen kuskin katseen.

Ajatukset eksyivät edellisiltaiseen tönijään, joka fadoesityksen jälkeen oli vaikuttanut levottomalta, siltä kuin hänellä olisi ollut isoja huolia. Mies oli tuntenut molemmat illan esiintyjistä.

Teoriassa oli mahdollista, että mies oli sama kuin yliajon uhriksi päätenyt Valentim Alves, fadokitaristi. Siis entinen, niinhän kaverit olivat sanoneet.

Jos kyseinen mies oli juuri Valentim Alves, Nelson Monteiro ja Emilia olivat viimeisiä, jotka olivat nähneet hänet elossa. He, vasikka-Manuel sekä turma-auton kuljettaja.

6.

Aurinko korvensi päälakea, kadulla kävi kuuma hönkäys, se haihdutti hikeä, muttei viilentänyt ihoa. Rosa Maria heilautti palmikon selän puolelle ja pyyhkäisi otsaa. Mekko tuntui nahkealta, ilma oli sateen jäljiltä raskas ja kostea. Kuin Mosambikissa, äiti oli sanonut aamulla nostaessaan vettä valuvia pyyhkeitä pesupaljusta. Naapurin António oli juuri palannut siirtomaasta, ja kadun lapset ja jotkut aikuisetkin kerääntyivät iltaisin kuulemaan tarinoita karuista savanneista, joilla kulki jättikokoinen eläin jonka taipuisa nenä ulottui maahan asti, ja toinen jolla oli niin pitkä kaula, että sen pää ylsi pilviin. António selän takana moni väitti hänen sepittävän sa-tuja, mutta Rosa Maria uskoi tarinoiden olevan totta.

Kiehtovan tropiikin sijaan hän kulki Bairro Altossa kivitalojen keskellä, niiden uumenista kantautui ruoankäryä ja lastaan tai miestään komentavan perheenäidin motkotus, takapihoilta uneliaan kukon kiekaisu. Parvekkeilla ja rakennusten väliin pingotetuilla naruilla lepatti pyykkiä, lakanoita ja esiliinoja ja hameita, niiden häveliäässä suojassa alusvaatteita. Rosa Maria kiersi roskakasan, jota kulkukoira tonki tähteiden toivossa, hän olisi tahtonut viedä elukan kotiin kuten monen muunkin kohtaamansa, mutta äiti oli tehnyt selväksi että koirat ja kissat olivat likaisia otuksia, ne vilisivät kirppuja ja luteita.

Heillä oli aina siistiä. Kun ei ollut miehiä sotkemassa, äiti tapasi sanoa.